

Preventie van de verspreiding van infectieziekten chytridiomycose en ranavirose bij amfibieën - 2026
VEILIGHEIDSVOORSCHRIFTEN VELDWERKZAAMHEDEN

Amfibieënpopulaties kennen wereldwijd een dramatische terugval en zijn in hun voortbestaan bedreigd. Verschillende infectieziekten, zoals ranavirose en chytridiomycose, spelen hierbij een sleutelrol. Er zijn geen aanwijzingen dat deze infectieziekten schadelijk zijn voor de mens. Deze ziekteverwekkers komen ook in België voor. Het is belangrijk dat we de verspreiding en negatieve impact van deze pathogenen op onze amfibieënpopulaties zoveel mogelijk beperken.

Omdat menselijke activiteiten potentieel een bron van verspreiding zijn van dergelijke ziekteverwekkers, is het noodzakelijk dat er bij veldwerkzaamheden in en rond bosgebieden en poelen volgens een veiligheidsprotocol gewerkt wordt om overdracht van besmetting tussen bosgebieden en poelen te voorkomen. Dergelijke pathogenen kunnen immers verspreid worden door verplaatsingen van materialen (fuik, schepnet, laarzen, …) die in contact zijn gekomen ermee, door het verspreiden van besmet water of door verplaatsingen van besmette amfibieën.

Hieronder wordt aangegeven hoe **op een veilige manier** veldwerkzaamheden moeten worden uitgevoerd zonder dat de verspreiding van pathogenen in de hand worden gewerkt. Deze **bioveiligheidmaatregelen** dienen genomen te worden bij **ALLE OPEENVOLGENDE veldwerkzaamheden in amfibie habitats in en rond bosgebieden en poelen, ongeacht of zij gericht zijn op activiteiten met betrekking tot fauna en flora of niet.** Het opvolgen van eenvoudige desinfectiemaatregelen voor kleding en veldmaterialen is immers zeer effectief in het verlagen van het verspreidingsrisico van de ziekteverwekkers naar de kwetsbare amfibiepopulaties.

In onderstaande tabel wordt een “amfibie locatie” gedefinieerd als elke locatie waar amfibieën voorkomen zoals stilstaand water in poelen en vijvers, maar ook kreken, beken, rivieren, kanalen, … en de natuurlijke omgeving errond.
De prioritaire vuursalamander locaties die vermeld worden in onderstaande tabel, zijn de habitats in Vlaanderen waar belangrijke populaties van vuursalamander voorkomen, en deze locaties worden opgelijst onder §4.

§1 ALGEMENE BIOVEILIGHEIDSMAATREGELEN

Werkzaamheden met machines op amfibie locaties

- **Alle machines die worden ingezet op amfibie locaties (zoals bv. graafmachines om poelen op te schonen, boten,) moeten grondig worden gereinigd en afgespoeld met water zodat plantenresten, modderkluiten en dergelijke zorgvuldig worden verwijderd alvorens een volgende locatie te bezoeken.**
- **Bezoek voor de werkzaamheden met inzet van machines per dag nooit meer dan één amfibie locatie van de oplijsting onder §4 (dit zijn de prioritaire vuursalamanderlocaties).**
  Wat de andere amfibie locaties betreft: vermijd het werken op eenzelfde dag op verschillende amfibie locaties.

Kledij en gebruikte materialen

- **Alle andere gebruikte materialen dan machines (nl. laarzen, fuiken, netten, emmers, …). die tussen verschillende amfibie locaties gebruikt worden, moeten steeds worden gereinigd met water en nadien worden ontsmet met bleekwater of ethanol 70% alvorens een nieuwe locatie te betreden.**
  Volg voor het gebruik van bleekwater en ethanol de aanpak beschreven onder §2.
- **Als je het water in bent gelopen, of contact hebt gemaakt met water of modder, moeten schoenen, laarzen, waadpak, ... eveneens grondig worden gereinigd met water en nadien worden ontsmet met bleekwater of ethanol 70% zoals beschreven onder §2.**
- **Ontsmet jouw handen met een ontsmettende handgel na de werkzaamheden op een amfibie locatie.**

Voertuigen

- **Er is nog geen bewijs dat de pathogenen verspreid worden via autobanden, maar het is raadzaam om de auto iets verderop op een verhard pad te zetten en niet op zachte (modderige) ondergrond.**

Hanteren van amfibieën

- **Hanteer amfibieën enkel wanneer je daartoe een vergunning hebt gekregen van ANB en enkel als het echt noodzakelijk is.**
- **Amfibieën moeten altijd terug op de vangst locatie worden losgelaten.**
- **Als handen in contact komen met water of met amfibieën is het aangeraden wegwerphandschoenen (poederloos) te dragen:**
    - **gebruik hiervoor uitsluitend vinylhandschoenen omdat latexhandschoenen sterfte kunnen veroorzaken bij amfibieën;**
    - **spoel de handschoenen voor je amfibieën aanraakt eerst met water om resten van schadelijke producten te verwijderen;**
    - **indien geen wegwerphandschoenen worden gedragen, dienen de handen bij het verlaten van een locatie ontsmet te worden met een ontsmettende handgel.**

Dode en/of zieke amfibieën

Dode en/of zieke amfibieën waarvan de doodsoorzaak niet op het eerste gezicht kan worden vastgesteld, vormen een hoog risico. Hanteer ze dus enkel met handschoenen en zamel ze in voor onderzoek: zie §5.

§2 HOE MATERIAAL REINIGEN EN ONTSMETTEN

1. Verwijder **ter plaatste eerst zeer goed alle plantenresten, modderkluiten, …**
2. Spoel **het materiaal grondig af met water.**
3. Desinfecteer **bij voorkeur de materialen** thuis **(transporteer ze in plastieken zakken of plastieken containers).**
   Indien je toch op locatie desinfecteert zorg er dan voor dat je dat doet op ruime afstand van het oppervlaktewater (minstens 6 meter afstand) en vang steeds alle productresten van bleekwater en ethanol op. Bleekwater en ethanol mogen immers géén contact hebben met de bodem, dus werk in dat geval steeds op een plastieken zeil dat je plaatst onder het te ontsmetten materiaal, of ontsmet in plastieken containers.
4. Desinfecteer **alle materialen met** bleekwater **of** ethanol 70%.
    a. **Met ethanol 70%**
        - **Besproei alle materialen met 70% ethanol;**
        - **Laat minstens één minuut inwerken;**
        - **Ethanol is brandbaar en mag niet in gesloten ruimtes gebruikt worden;**
    b. **Met bleekwater (4% natrium hypochloriet (NaOCl))**
        - **plaats alle materialen op een plastieken zeil dat de bleekwater productresten opvangt of in werk in een plastieken container die de productresten opvangt;**
        - **laat dit ten minste één minuut inwerken**
        - **giet de bleekwaterresten af via de riolering**

    !Let erop dat amfibieën nooit in contact komen met bleekwater of ethanol 70% (door bijvoorbeeld bakjes te hergebruiken die besproeid werden en waar vervolgens amfibieën in verzameld worden): materiaal dat in rechtstreeks contact komt met amfibieën wordt na ontsmetting steeds goed nagespoeld met water.
5. **ENKEL VOOR PROFESSIONELEN**: Virkon S kan tot 01/07/2028 door professionelen gebruikt worden. Elke gebruiker moet zich registreren op https://biocide.be/nl/registratie-handleiding-gesloten-circuit
6. **Het materiaal dient volledig gedroogd te zijn alvorens te hergebruiken.**

Een verhitting van 30 minuten bij 60°C (dit betekent wel dat het materiaal zelf gedurende 30 minuten 60°C warm moet zijn, dus opwarmtijd werd niet meegerekend) is eveneens een goede manier om materiaal te ontsmetten.

§3 ADVIES VOOR CONCRETE ACTIES

Bij paddenoverzetacties wordt door elke vrijwilliger per locatie één set materiaal (= laarzen, emmer) gebruikt die niet op een andere locatie mag worden gebruikt, tenzij ze na gebruik thuis zijn ontsmet zoals beschreven onder §2.
Na de werkzaamheden op één locatie worden de handen ontsmet met een ontsmettende handgel of worden de vinyl wegwerphandschoenen verwijderd.

Voer enkel noodzakelijk veldwerk uit op de prioritaire vuursalamander locaties die opgelijst zijn onder §4.

Bij inventarisatie van amfibieën wordt per locatie een aparte set materiaal (schepnet, fuik, emmer, laarzen) gebruikt die niet op een andere locatie mag worden gebruikt, tenzij ze na gebruik thuis zijn ontsmet zoals beschreven onder §2.

Voer enkel noodzakelijk veldwerk uit op de prioritaire vuursalamander locaties die opgelijst zijn onder §4.

Bij educatieve projecten mag per dag slechts één amfibie locatie van de oplijsting onder §4 (dit zijn de prioritaire vuursalamander locaties) bezocht worden en enkel indien dit noodzakelijk is. Het materiaal dat hierbij gebruikt wordt, wordt nadien thuis grondig gereinigd en ontsmet zoals beschreven onder §2.
Wat de andere amfibie locaties betreft, wordt per locatie een aparte set materiaal (schepnet, fuik, emmer, laarzen) gebruikt die niet op een andere locatie mag worden gebruikt, tenzij ze na gebruik thuis zijn ontsmet zoals beschreven onder §2.

§4 PRIORITAIRE VUURSALAMANDER LOCATIES

De vuursalamander heeft in Vlaanderen een klein en sterk gefragmenteerd verspreidingsgebied. Om de soort op lange termijn in Vlaanderen in stand te houden, is het noodzakelijk de bestaande populaties te behouden en, waar nodig, te versterken. Het INBO onderzocht populatiegrootte, genetische diversiteit en habitat van de Vlaamse vuursalamanderpopulaties (Speybroeck et al., in voorbereiding). Op basis van de verzamelde gegevens werd een beheersprioritering gemaakt onder de verschillende sites (zie onderstaande tabel). Prioritaire sites zijn deze die slecht scoren inzake populatiegrootte, genetische diversiteit en/of habitat en waar dus de grootste nood aan beheersmaatregelen geldt om de populaties duurzaam te ondersteunen en uit te bouwen.

locatie	populatie	genetica	habitat	oordeel
Bos Terrijst				niet prioritair
Bruinbos				niet prioritair
Buggenhoutbos				niet prioritair
Burreken en Ganzenberg				niet prioritair
Hallerbos				niet prioritair
Harentbeekbos en Makegembos	geen data			niet prioritair
Hayesbos en Livierenbos				niet prioritair
Heilig Geestgoed				niet prioritair
Hoog Deurne				niet prioritair
Hotond en Ingelbos en Wittentak				niet prioritair
Kapellenbos en Trimpont				niet prioritair
Kasteel van Horst				niet prioritair
Kluisbos				niet prioritair
Kravaalbos				niet prioritair
Nerenbos en Luisdonk				niet prioritair
Parikebos				niet prioritair
Pyreneeën Ter Guchten				niet prioritair
Raspaillebos				niet prioritair
Smetledebos				niet prioritair
Steenbergbos				niet prioritair
Begijnenbos		geen data		prioritair
Bouvelobos	geen data	geen data	geen data	prioritair
Brakelbos				prioritair *
Brouwierbos				prioritair
Buggenhoutbos Doorslaer		geen data		prioritair
Eeckhoutbos		geen data		prioritair
Elenebos				prioritair
Fayte	geen data			prioritair
Hauwstraat				prioritair
Heynsdaele				prioritair
Hul				prioritair
Lembeekbos				prioritair *
Longkruidbosje Ladeuze				prioritair
Makenbos				prioritair
Meerdaalwoud				prioritair
Montenakenbos				prioritair
Muziekbos				prioritair
Paapschure Noord	geen data			prioritair
Parkbos				prioritair
Perlinkvallei				prioritair
Plaatsbeek				prioritair
Rubbrechtsbank/Bosheide	geen data	geen data		prioritair
Vlasmarkt (Hallerbos)	geen data	geen data		prioritair
Zoot		geen data		prioritair

§5 WAT DOEN MET DODE AMFIBIEEN?

Om de evolutie van amfibieziekten te kunnen opvolgen, is het belangrijk dat je een aangetroffen verdacht amfibiekadaver (dus géén aangereden amfibieën, kadavers die zijn aangepikt door dieren en géén verdronken amfibieën) zo snel mogelijk meldt via meldpuntziekeamfibieen@ugent.be

- voeg bij jouw meldingsmail een foto van de amfibie en vermeld plaats en tijdstip
- om de kadavers te onderzoeken is het aangewezen dat je elk amfibiekadaver (als het nog relatief vers en intact is) verpakt in een dubbel plastieken zakje en het brengt naar één van volgende VOC's: VOC Malderen, Natuurhulpcentrum Oudsbergen, VOC Oostende, VOC Merelbeke, VOC Brasschaat-Kapellen.
  ANB zal de kadavers daar ophalen voor onderzoek in samenwerking met de Wildlife Health Group van UGent. Zo zijn we een uitbraak snel op het spoor en kunnen we maatregelen nemen.
  Meer informatie over deze ziektebewaking kan je terugvinden op **https://natuurenbos.vlaanderen.be/schade-en-overlast/ziekten-bij-dieren-het-wild/passieve-monitoring-surveillance-bewaking#toc-passieve-monitoring-van-amfibie-n-**

Voor meer informatie of bij vragen kan je terecht op https://natuurenbos.vlaanderen.be/schade-en-overlast/ziekten-bij-dieren-het-wild/alfabetische-lijst-van-wildedierenziekten#toc-chytridiomycose
en bij muriel.vervaeke@vlaanderen.be of veerle.versteirt@vlaanderen.be